

EGY VENDÉGTANÁR NAPLÓJÁBÓL

Az idegen nyelvek tanításában is mindig a helyes célkitűzés a legfontosabb. Más szóval: a *kinek* és a *miért* megelőzi és megszabja a *hogyan*. A nyelv mint a gondolatközlés eszköze az általa hordozott fogalmak alapján rétegződik. Esetünkben van francia műszaki, orvosi és köznyelv, amelynek elsajátítása leggyakrabban ugyancsak a hasznosság szellemében történik, praktikusán és ésszerűen, látszólag könnyen megragadható módszerek segítségével, és létezik egy, a francia nyelvközösség elit rétegének kiváltságát képező, művelt francia nyelv.

Ha a francia nyelvnek idegen nyelvként való tanítására kérnének fel, feladatomban megpróbálnám a lehetőségekhez mérten a tanulók motivációira építeni. Egyetemi szinten, nyelvszakon, a célkitűzés világos: az írott és beszélt nyelv lehető legtökéletesebb megismerése, de ugyanakkor annak vagy azoknak az eszközöknek a továbbítása is, amelyek birtokában a diákok maguk is képesek lesznek az illető nyelv tanítására. E második célkitűzéstől túlságosan gyakran tekintenek el. Nem a nyelv teszi a tanárt, mint ahogyan nem a ruha teszi az embert. A diákok gyakran és tévesen tekintik valamiféle elvont szellemi entitásnak, nem pedig eljövendő hivatásának szerényebb, de valóságosabb távlatában. Sok vesződtséget és még több időt takarítanánk meg — s erre a gondolatra még visszatérek —, ha a kérdésnek ezt az oldalát sohasem tévesztenők szem elől.

A francia nyelvet középiskolában, idegen nyelvként oktató tanárok gyakran kérdezték tőlem: miféle francia nyelvet kell tanítani és mi legyen a helye-mértéke az oktatásban az írott és a beszélt nyelvnek? Az első kérdésre magától értetődőnek tűnik a válasz, hiszen egy nyelv ismeretét csakis a kortárs nyelvhasználat útján sajátíthatjuk el; irodalmi és művelődési ismereteink köre is csak a mai francia nyelv elsajátítása során bővíthet. Hiábavaló tehát a klasszikus nyelvezet elsajátítására törekednünk annak az elméletnek az ürügyén, miszerint a XVII. század kronológiai sorrendben megelőzi a XX.-at. S még egy elkerülhetetlenül adódó következtetés: az irodalmat nem szabad rákényszerítenünk a középiskolában, de még az egyetemen idegen nyelvet tanulóra sem, mint a nyelvhasználat elsajátításának egyedüli lehetséges módját. Minden írott szöveg, még a bármiféle irodalmi minőségtől mentes is, modellként szolgálhat egy nyelv birtokbavételéhez, azzal a kettős előnnyel, hogy élet- és használatközelbe hozza a nyelvet.

Saussure óta a nyelvészet egyik legfontosabb érdeme az írott és a beszélt nyelv megkülönböztetése. Közvetlen érintkezési felületük sincs, külön, sajátos törvények alkotta, zárt rendszert képeznek. A jelenleg uralkodó irányzat a beszélt nyelv elsőbbségét hirdeti, vagyis tiszteletben tartja a nyelv elsődleges, az emberek közötti érintkezést szolgáló szerepét.

A nyelvet elsősorban a beszéd végett tanulják. Ami a romániai francia nyelvtanulással kapcsolatos tapasztalataimat illeti, csakis elismeréssel szól-

hatok a középiskolai nyelvtanárok eredményes munkájáról. Tanítványaik nagy része végzettségének megfelelő szinten érti és beszél a francia nyelvet. A francia nyelv egyetemi oktatása szükségképpen más irányt követ. Célja nemcsak a szorosabb értelemben vett nyelvi ismeretanyag elsajátíttatása, hanem azé a műveltségé is, amelyet ez a nyelv hordoz és közvetít. És itt bukkanhat fel az a veszély, hogy a maga bevett gyakorlatában tehetetlennek minősülő oktatási formát alkalmazzuk, mert alanyát, a diákokat nem szabad és spontán kifejezőképessége, hanem emlékezőképessége alapján ítéljük meg. A passzív felhalmozás fölébe kerekedik az aktív-személyes és konkrét gyakorlatban kifejezhető nyelvtudásnak. Az elsajátítás, felhalmozás, elraktározás önmagában sohasem jelenthet végcélt. Gyakran szem elől tévesztjük, hogy az előadásokat hallgató diáknak egy napon a helyünkbe kell lépnie, éppen ezért nem elég csak azt átadnunk neki, amit magunknak felhalmoztunk; rendelkezésére kell bocsátanunk minden konkrét eszközt és módszert, melyeknek birtokában majd ő is taníthat. Egy régi kínai közmondás szerint jobb, ha a halászbótot, és nem halat adunk a szegényembernek. Hányan adnak halat, a horgot pedig megtartják maguknak.

Ha elfogadjuk azt a tényt, hogy a nyelvtudományi karokon a francia nyelv tanításának alapvető szerepe a diákok által választott hivatásra — az oktatói pályára — való felkészítés, akkor tudomásul kell vennünk az ebből adódó következtetéseket is:

— A tantervekből el kellene távolítani, vagy legalábbis választható tantárgyként lenne célszerűbb kezelni mindazt, aminek gyakorlati felhasználására aligha kerül majd sor. Milyen hasznát láthatja egy középiskolai francia tanár a Serment de Strasbourg vagy a középkori történeti nyelvtan tanulmányozásának? Természetesen nem a romanisztika felső fokú tanításának kiiktatásáról lenne szó, hanem arról, hogy csakis azoknak tanítsuk, akik szakosítani akarják magukat ebben a nyelvtudományi ágban! Mindig lesz rá jelentkező. Ezért lenne szükséges felülvizsgálni a tantárgyak hasznosságát és hatékonyságát, s ezzel egyidejűleg bevezetni szabadon választható előadásokat.

— Nagyobb fontosságot kellene tulajdonítanunk a szóbeli kifejezés minőségének, s általában a gondolat szavakba való kivetítését kísérő minden megnyilvánulási formának: a hangnak, hanghordozásnak, hanglejtésnek, mozgásnak, fellépésnek. Tanítani annyit jelent, mint érzékeltetni a gondolat „fizikai jelenlétét“. „Bármennyit tudjon is — írja Serge Doubrovsky —, az irodalomtanár nem tudós, tanítása nemcsak ismeretközlések összege; az igazságok, amelyeket átad, közvetített igazságok, csakis őrajta keresztül közelíthetők meg; nem a közlés eredményétől függnek, hanem magától a közlés *tényétől*. Személyisége sokkal fontosabb tényező, mint a lecke során előadott gondolatai vagy ismeretei. Egy jó előadás nem helyettesíthető egy jó könyvvel... Itt határozottan el kell különíteni — a tanár minden hasznossága ebben a megkülönböztetésben nyilvánul meg — az írott szót az elhangzótól, vagyis a személytelenül kapott szót az ember által személyesen közvetítettől.“

— Tetszeni és tanítani. Az előbbi nélkül az utóbbi semmit sem ér. Az oktatás színházi típusú tevékenység. A gondolat hatástalan marad, ha nem járul hozzá a hang eleven hatása. Az egyhúrú hangszerként kezelt, tompa hangon felolvasott előadások nem helyeselhetők. Az irodalmat nem tanulni, hanem szeretni, élvezni kell. Ebben áll az oktató mű-

vészete: elérni, hogy a tanuló osztozzék vele az olvasás élvezetében, örömeiben. S ezt csak akkor érheti el, ha testestül-lelkestül igyekszik „megtestesíteni a szót, a maga fizikai és közösségi létében, abban, amelynek nincs közös mértéke a nyomtatott szövegből magányosan gyűjtögetett jelekhez”. (S. Doubrovsky)

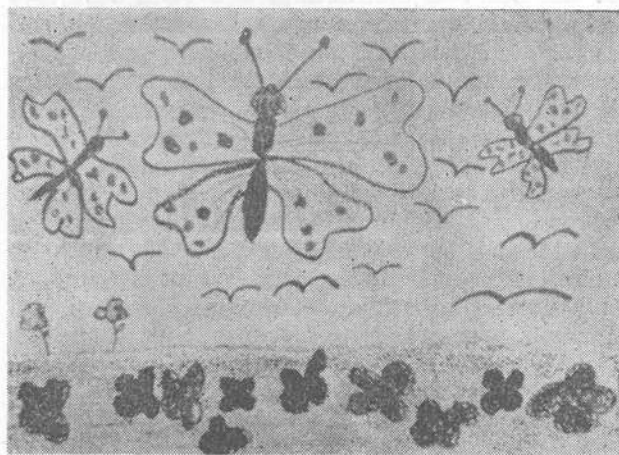
— Be kellene vezetni a tanulót minden modern oktatási módszer elméleti és gyakorlati felhasználásának rejtelseibe. Akár tetszik, akár nem, elvitathatatlan hatékonyságuk folytán az audio-vizuális módszerek jelentik a nyelvtanulás jövőjét.

— Növelni kellene a diákok pedagógiai gyakorlatának időtartamát. Egy tanár kiképzéséhez nem elegendő néhány minta-lecke meghallgatása. Franciaországban a diák, tanulmányai befejeztével, tanári irányítás mellett teljes leckesorozatot tart, heti 12 órában. Egy-egy gyakorlatvezető tanár két-három diákból álló csoporttal foglalkozhatna.

— Napjaink, a huszadik század francia műveltségének, civilizációjának külön helyet kellene biztosítani a francia szakosok tantervében. Mit is szolgál egy nyelv ismerete, ha nem azt, hogy segítségével megfejtjük a valóságot, amelyet képvisel? Ellenkező esetben a semmire nyit ablakot.

A kolozsvári egyetem nyelvész karán meghívott tanárként eltöltött 4 évem tapasztalatait vázoltam fel. Semmiképpen sem szeretném, ha félremagyaráznák őket. Élek az alkalommal, hogy elmondjam, milyen nagy mértékben gazdagítottak ezek az évek, mennyi őszintén átérzett örömet szereztek kollégáimmal és a diákokkal kialakult kapcsolataim. S mint minden oktató, úgy érzem, többet kaptam, mint amennyit adhattam. Számunkra olyan öröm ez, amely indokolja igyekezetünket, hogy az irántunk mutatott bizalmat és tiszteletet kiérdemeljük.

Gellért Gyöngyi fordítása

Maria Vilar Sanjosé Calderon (11 éves):
Vivaldi — A tavasz